№ 84 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 26 1888 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 26 № 84

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինքնավարութիւնը Երևանում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մետաքսի գործարանները Նուխում. Նամակ Բաթումից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի նիստը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մի փորձ մեր մշակների հարցի ուսումնասիրութեան.

ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

—

Տեղական „Новое Обозрѣніе" լրագիրը իր յուլիսի 22-ի համարի առաջնորդող յօդուածում, որը մենք առատապէս քաղելով „Մշակի" № 83-ի մէջ, խօսելով Երևանի քաղաքային գործերի և յատկապէս քաղաքագլխի գեղամօվի գործունէութեան մասին, ծանօթացնում է իր ընթերցողներին այսպիսի իրողութիւնների հետ, որոնց ոչ թէ միայն ընթերցողը, բայց մենք էլ կը դժուարանայինք հաւատ ընծայել, եթէ ինքներս նոյն փաստերի մասին անընդհատաբար ստացած չը լինէինք բազմաթիւ թղթակցութիւններ: Սակայն եթէ մեզ հարցնեին թէ ի՞նչ „Մշակի" էջերում այդ իրողութիւնները մինչև այսօր լոյս չը տեսան,—դրան մենք կը պատասխանէինք, որ դա ուրիշ խնդիր է, որը ունի իր հիմնաւոր պատճառները:

Այժմ յիշենք այստեղ այն գլխաւոր իրողութիւնները, որ հաղորդում է իր վերոյիշեալ առաջնորդողում տեղական ռուս թերթը, իր կողմից աւելացնելով թէ յոյս ունի, որ տեղական, մանաւանդ հայոց մամուլը այդ իրողութիւնների վրա իր ուշադրութիւնը կը դարձնէ:

Երևանի քաղաքագլուխ գեղամօվ ունի Երևանում իր որոշ կուսակցութիւնը, սակայն այդ կուսակցութիւնը չէ գործում օրինական ճանապարհով հակառակ կուսակցութեան դէմ մաքառելու համար, այլ գործ է դնում դրա համար ամեն տեսակ ներելի և աններելի միջոցներ: Ուզենալով առաջիկայ քառամեակի համար անպատճառ նորից ընտրվել քաղաքագլուխ, պ. գեղամօվ մայիս ամսից, երբ լրացել են թէ իր, թէ ուպրավայի և թէ դումայի օրինական լիազօրութիւնները, կատարելապէս ոտնակոխ անելով քաղաքային ինքնավարութեան օրէնքը, աջողեցրել է թէ խնամութիւնների միջոցով, թէ բռնութիւն գործ դնելով՝ յետաձգել քաղաքային ընտրութիւնները մայիս ամսից մինչև հոկտեմբեր ամիսը: Երբ մօտ 50 ձայնաւորներ, առանց խտրութեան կրօնի և ազգութեան, խընդիրք տուեցին՝ նշանակել դումայի մի արտակարգ նիստ, քաղաքային պօլիցիականների թիւը շատացնելու համար, գլխաւորապէս աչքի առջև ունենալով քաղաքացիների կեանքի ապահովութեան հարցը,—պ. քաղաքագլուխը, յայտնի չէ թէ ի՞նչ պատճառով, ընթացք չը տալով այդ խընդիրքին, սաստիկ վիրաւորվել է նրա բովանդակութիւնից և վերադարձրել է թուղթը ձայնաւորներից մինին. և ապա, կարծելով որ թուղթը արդէն ոչնչացրած է, սկսեց ամեն տեսակ հրէշաւոր լուրեր տարածել այդ թղթի բովանդակութեան մասին, քիչ էր մնում մեղադրելով թուղթը ստորագրող պարոններին հակապետական նպատակներին ձգտելում....

„Новое Обозрѣніе" լրագիրը ասում է, որ գեղամօվին շատ անգամ աջողվել է երկիւղ ներշնչել իր հակառակորդներին և այդ պատճառով հեռահեռէ օիրտ առնելով և յափշտակվելով իր ունեցած աջողութիւններով ու տարած յաղթութիւններով, այժմ պարոնի կամայականութեանն ու բռնութիւններին այլ ևս չափ ու սահման չը կայ.... Պ. Գեղամօվ, ազատվելու համար այն ձայնաւորներից, որոնք կարող են արգելք լինել նրա կրկին ընտրութեան, ամեն տեսակ սգեղ ամբաստանութիւններ է տարածում այդպիսիների մասին....

Ռուս թերթը այն կարծիքի է, որ այդ տեսակ կամայականութիւններին վերջ դնելը մամուլի գործն ու պարտաւորութիւնն է: Մենք, ի հարկէ, կատարելապէս համաձայն ենք այդ կարծիքի հետ, քանի որ մենք միշտ ճանաչել ենք մամուլի մեծ նշանակութիւնը, ինքներս հասկացել ու մեր ընթերցողներին հասկացրել նրա ահագին ոյժն ու նշանակութիւնը. սակայն կասկածում ենք, որ այս դէպքում մամուլը կարողանայ այն դերը խաղալ, ինչ դեր որ կը կարողանային խաղալ իրանք Երևանցիք: Չագիւ թէ այս դէպքում մեր մամուլը կը կարողանայ այդ տեսակ դրական ծառայութիւն մատուցանել հասարակական արդար դատին ընդդէմ անարդարութեան ու կամայականութեան, հազիւ թէ կարողանայ կատարելապէս մերկացնել այն բոլոր զեղծումները, որոնք գործվում են ընդդէմ արդարութեան, ընդդէմ օրէնքի.... Մեր կարծիքով աւելի գործնական կը լինէր, եթէ Երևանի քաղաքացիները, դումայի ձայնաւո՞րները՝ այնքան հասունացած, պարտաճանաչ և իրանց անբռնաբարելի իրաւունքները ըմբռնող լինէին, որ վճռէին օրինական ճանապարհով ուր որ հարկն է, մանրամասնաբար, բողոքել իրանց քաղաքագլխի և նրա արբանեակների կամայականութեան ու նրանց գործած անթիւ զեղծումների դէմ:

Դրանով հասած կը լինէին աւելի դրական հետևանքների:

Եւ ճշմարիտ, եթէ հաւատանք թէ „Новое Обозрѣніе" լրագրի ընթերցողին արդէն ծանօթ առաջնորդողին, թէ մեր լրագրի խմբագրութեանը անընդհատաբար ուղարկվող անթիւ թղթակցութիւններին պ. գեղամօվի և Երևանի քաղաքային դումայի մի յայտնի և նոյն իսկ գեղամօվին նուիրված կուսակցութեան տգեղ արարքների մասին,—պէտք է այն եզրակացութեանը հանէինք, որ Երևանը դեռ ևս անունով միայն վայելում է կառավարութիւնից իրան շնորհված ինքնավարութիւնը, բայց իսկապէս քաղաքը կառավարվում է այն նահապետական և կամայական ձևով, ինչ ձևով կառավարվում էին ռուսաց գաւառական քաղաքները ռուս անմահ գրող Գօգօլի ժամանակ՝ իրանց „գօրօդնիչներով", այդ վերջինների հռչակաւոր „Դերժիմօրդաների" օգնութեամբ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՏԱՔՍԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ ՆՈՒԽՈՒՄ

—

«Մշակի» անցեալ տարվայ № 91-ում «Մետաքսի առևտուրը Նուխում» վերնագրով յօդուածում, խօսելով ընդհանրապէս այդ առևտրի հետ զուգընթացող հանգամանքների վրա, ասեցինք, որ միջին թւով իւրաքանչիւր տարի Նուխուց դուրս է գալիս 4,000—4,500 պուդ մետաքս: Մետաքսի այդ որոշեալ քանակութիւնը պատրաստվում է մի քանի գործարաններում, որոնց թիւը տարուց տարի զգալի կերպով աւելանում է: Ներկայումս Նուխում կան 16 շոգեմեքենաւոր գործարաններ, որոնցից 14 գործածութեան մէջ են, իսկ 2 դեռ նոր են կարգի բերվում: Չորս գործարանում ճախարակները պտտվում են շոգու միջնորդութեամբ, մնացած տեղերում՝ ձեռքերով:

Այդ գործարաններում բանում են մօտաւորապէս 800—900՝ հոգի, որոնցից 750 հոգի թել են քաշում, մնացածները երկրորդական պաշտօններ են կատարում՝ եռացած ջրի մէջ բօժօժ ծեծում, պատրաստում, աւելորդները հաւաքում-մաքրում, վարպետների այս կամ այն հրամանները կատարում և այլն:

Հասարակ գործարաններում, որտեղ շարժող ոյժը կազմում են անմիջապէս կենդանի մեքենայի անդամները՝ ոտքերը և ձեռքերը, ճախարակների թիւը հասնում է 300—400-ի. այդ քանակութեամբ էլ կան վարպետներ, 150-ի չափ օգնականներով. վերջինները կազմում են գլխաւորապէս գործարանատէրերի ընտանիքի անդամները՝ կինը, որդիքը և այլն:

Բացի սրանցից կան նաև 35—40 թել յետ տուող և ոլորող գործարաններ, որտեղ բանում են 700—800-ի չափ երկսեռ բանւորներ. դրանց մեծ մասը կազմում են հայերը, իսկ վերջիններիս մեծամասնութիւնն էլ կազմում են կանայք ու աղջիկներ: Միւս գործարաններում ընդհակառակն, բանւորների 2—3 մասը բաղկացած է թուրքերից:

Վերոյիշեալ բոլոր գործարաններում կան և 300—400 հայ և թուրք կանայք, որոնք բօժօժ են ընտրում: Համաձայն կրած նեղութիւնների՝ վճարները տարբերվում են: Շոգեմեքենաւոր գործարաններում վարպետները օրական ստանում են 30—75 կ.: Սրանց տարբեր քանակութեամբ վարձ ստանալը կախված է իրանց ցոյց տուած արդիւնքից, նոյն բօժօժի որոշեալ քանակութիւնից՝ համաձայն իրանց հմտութեան, տարբեր քանակութեամբ մետաքս են տալիս. լաւ վարպետի և միջակի, միջակի և վատի ցոյց տուած արդիւնքի տարբերութիւնը սահմանափակվում է 4—5—6 մսխալով: Վերակացու վարպետը ստանում է 80 կ.—1 ր. կամ 1 ր. 20 կ.: Երկրորդական բանւորները, որոնք շարունակ ոտքի վրա կանգնած այս կամ այն պաշտօնն են կատարում, ստանում են 10—15 կ.: Վերջիններիս մեծամասնութիւնը կազմում են 8—9 տարեկան տղաները:

Թել յետ տուող և ոլորող գործարաններում ըստանում են 15 կ.—20 կ. և 60 կ.: Այստեղ բացի մի քանիսից, որոնք նստած՝ պտտեցնում են մեքենաները, մնացածները ամբողջ ժամանակ ստիպված են ոտքի վրա կանգնելու: 8—9 տարեկան աղջիկներ, որոնք կազմում են մեծամասնութիւնը, շատ յարմար են դատվում այս գործի համար: Գործ շատ եղած ժամանակը այստեղ բանում են նաև գիշերները. գիշերվայ բանարածի իւրաքանչիւր ժամը 5 կ. է հաշւում: Եթէ գործը շարունակվում է մինչև լոյս, որը միշտ չէ պատահում, այդ ժամանակ բանւորները ստիպված են լինում ցերեկով մի երկու ժամ հանգստանալ և ապա դարձեալ շարունակել գործը: Հանգստութ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՓՈՐՁ ՄԵՐ ՄՇԱԿՆԵՐԻ ՀԱՐՑԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

—

Ազգերի կեանքում պատահում են երևոյթներ, որոնք թափանցում են ամբողջ ազգի կեանքի մէջ: Կապված լինելով նրա անցեալի հետ, այդ երևոյթները մեծ նշանակութիւն են ունենում ներկայում և հիմնաքար են դառնում ազգի ապագայ բարօրութեանը: Այդպիսի հարցերի թւումն են մեր կրօնական, հողային հարցերը և մեր մշակների հարցը:

Մեր մշակների հարցը նման չէ Եւրոպայի մշակների հարցին: Այս հարցը այնտեղ կայանում է նրանում, որ մշակները գործարանատէրերից չեն ստանում իրանց աշխատանքին համեմատ վարձ և սակաւ դեր են խաղում ազգային ինքնավարութեան մէջ: Այլ է այս հարցը մեզ մօտ, ուր դեռ եւրոպական մշակների խնդիրը երևան չէ եկել: Նա մեզանում այնքան մեծ է, որ աշխատանքի չը վարձատրվելը և ինքնավարութեան մէջ դեր չունենալը կազմում են նրա միայն մի մասը և այն էլ փոքր մասը: Ծանրութեան կենտրոնը փոխվում է հարցի մի ուրիշ մասի վրա, այն է որ մշակը թողնում է իր հայրենիքը և թէ ինքն է փչանում և թէ ոչնչացնում է այն հայերին, որոնք մնում են հայրենիքում: Այսպէս ուրեմն հայկական մշակների հարցը բոլորովին տարբերվում է եւրոպականից: Մինչդեռ վերջինը իր պետական և ազգային կեանքի մէջ, եթէ լաւ նայենք, ունի երկրորդական նշանակութիւն և վերաբերվում է ազգի ոչ գլխաւոր մասին—հողագործին, հայկական մշակների հարցը վերաբերվում է ազգի ոչ թէ մի դասին, այլ ամբողջին: Մշակներին պէտք է դասել 1) հայերի այն ջոկատական դասից, որը պանդխտում է Վլադիկավկազ, Րօստով, Մերվ, Ախալքալաք, Բաթում, Սամսօն, Ամասիա, Աղեքսանդրիա և այլն և այնտեղ պարապում է զանազան տեսակ չարչիութիւնով (առևտուրով իրանց ասելով), մարդախաբէութեամբ և մասամբ պատճառ են աւերութեան, որը դէպի մեզ ունեն օտարները. 2) այն բոլոր «Վաչիկներ» անուանված վանեցի, մշեցի, բաղիշեցի ու քրդստանցիներից, որոնք Ռուսահայաստանի գիւղերում ալիւր են մուրում. 3) այն գիւղացիներից, որոնք ազատ ժամանակ գնում են աշխատելու մերձակայ քաղաքները, ինչպէս որ ապարանցիները մարտ ու ապրիլ ամիսներում գալիս են Երևան, ուր կայ աշխատանք, մինչդեռ նրանց սարերի վրա ձիւնը դաշտ գնալը արգելում է և 4) նրանցից, որոնք, առաջ լինելով մըշակ, յետոյ հարստանալով դառնում են մանրավաճառներ կամ ուրիշ գործով են պարապում: Մշակը թողնում է իր ծննդավայրը և պանդխտում է հեռու: Մշակի հաց ճարելու ձևը յայտնի է: Նա աշխատում է ֆիզիկապէս, ձեռքերով, ոտքերով, ու արիւն քրտինք թափելով: Նա մօրից սովոր է միակ մի աշխատութեան, որի մէջ նա աւելի ընդունակ է և պանդխտութեան մէջ նրա վրա էլ դնում է իր յոյսը: Նա բեռնակիր է քաղաքի փողոցներում, երկաթուղիների ու շոգենաւերի կայարաններում, բանւոր է շինութիւնների, առուների, ճանապարհների վրա, հացթուխ է, աղբ թափող է և այլն:

Իմ տեսած մշակները 20—55 տարեկան մարդիկ են եղել: Նրանք մինչև քսան տարին դեռ այնքան մտաւոր ու ֆիզիկապէս զարգացած չեն, որ կարողանան գնալ մշակութեան, իսկ ապրել մշակը 55 տարուց աւել անկարող է, որովհետև պանդխտութեան չարաչար տանջանքները և զանազան ախտերը արագ թուլացնում են նրա պինդ մարմինը և գերեզման ուղարկում:

Մշակների դրութիւնը ինքն ըստ ինքեան, ի հարկէ, արժանի է գթութեան, ուրեմն մշակների հարց բարձրացնելը մի հոգեկան պահանջ է ամենայն մի մարդասէր հոգու համար: Այսպէս նայում են նրան մեր գործողների մեծ մասը:

Մշակի աշխատութիւնը առհասարակ լաւ չէ վարձատրվում, և բացի սրանից նրան հարստահարում է գործարանատէրը, արտել կազմողը, և այլն: Սա է պատճառը, որ շատ քիչ են հայ մշակների մէջ մի բան մաղի վրա դցողները, այլ մեծ մասամբ հազիւ կարողանում են իրանց գլուխը պահել: Շատ թշուառ է հայ մշակի ապրուստը. տասնաւոր հոգիներով նրանք քնում են մի փոքր, փտնած և անլոյս սենեակում *), ուտում են ամենավատ և անդադուրկ կերակուրներ, իրանց փողը մեծ մասամբ լցնում են կծողի թէյով: Նրանց շորերը պատռված են ու կեղտոտ:

*) Օդէսայի մի հացթուխի մօտ տասն մշակ մի փոքր սենեակում հաց խմոր էին հունցում, հաց էլ քնում: Մի քանիսը նրանցից շոր չունենալու պատճառով պառկում էին չը լուացված տաշտերի մէջ:

Թեան ժամերի համար նոյնպէս 5-ական կոպ. դուրս են գալիս:

Հասարակ գործարաններում դարձեալ նոյն տարբերութիւնը աչքի է ընկնում, 15 կոպ. և 70 կոպէկ:

Համաձայն տարվայ եղանակներին, վճարների մէջ փոփոխութիւն է լինում. այդ տեղի է ունենում գլխաւորապէս մարտ, սեպտեմբեր և դեկտեմբեր ամիսներում: Մարտ ամսից սկսած 5—10 կ. աւելացնում են, որը անփոփոխ է մնում մինչև սեպտեմբեր, իսկ սեպտեմբերից համարեա նոյն քանակութեամբ պակասեցնում են: Երրորդ փոփոխութիւնը տեղի է ունենում դեկտեմբերին, երբ նոյնպէս պակասեցնվում է վարձը: Պէտք է նկատել, որ փոփոխութիւնը գլխաւորապէս վերաբերում է վարպետներին:

Տարվայ եղանակներից կախված է նաև գործ սկսելու և վերջացնելու միջոցը: Ամառը գործը սկսվում է առաւօտեան 4—5 ժամին և վերջանում է երեկոյեան 7—8 ժամին, իսկ ձմեռը սկսվում է 7—8 ժամին և վերջանում է երեկոյեան 5—6 ժամին: Հանգստանալու և ճաշելու միջոց տրվում է ամառը $3/4$ կամ 1 ժամ, իսկ ձմեռը՝ $1/2$ ժամ:

Բոլոր բանւորներն ու բանւորուհիները օրավարձով են բանում. վարձը ստանում են մէկ կամ երկու շաբաթը մի անգամ՝ շաբաթ երեկոներին:

Գործարանատէրերի և բանւորների մէջ ոչինչ պարտաւորեցուցիչ պայման չը կայ՝ անպատճառ յաճախելու, երբէք չուշանալու վերաբերմամբ. այս կողմից վերջիններս ազատ են, և այս իսկ պատճառով էլ բանւորների մեծագոյն մասը, ամառը սկսվելուն պէս, թողնում են գործարանները, գնում շրջակայ գիւղերը կամ հնձի և կամ «սարաղան» ժողովելու: Հնձի գնացողները՝ ձեռնտու պայմաններով հնձելով, կարողանում են կարճ միջոցում իրանց ամբողջ տարվայ հացի պաշարը ձեռք բերել. սակաւ չեն և այնպիսիները, որոնք տարվայ պաշարը ձեռք բերելուց զատ մի որոշեալ մասն էլ կարողանում են ծախել: Հնձի գնալը և ընդհանրապէս դրա վրա յոյս դնելը այն աստիճան սովորական բան է դարձել ստորին դասակարգին պատկանող երիտասարդների մէջ, որ նրանք միանգամայն անտարբերացել են դէպի որ և է տոկուն աշխատութիւն. այդ դասակարգի երիտասարդները տարվայ երեք եղանակին կամ ոչինչ չեն ուզում անել և կամ եթէ մի գործի են կպչում, յատուկ այն մտքով, որպէս զի զուարճանալու, քէֆ քաշելու համար՝ մսխելու միջոց ունենան.... Հէնց այս պատճառով էլ յաճախ կը տեսնէք, որ ամբողջ շաբաթ արիւն-քրտինք թափող, ցամաք հացով անցկացնող յէտին արհեստաւորը տօն օրերին կուգված, կառքում նստած՝ իր ընկերների հետ չափչփում է փողոցները.... Ամսական 7—8 ր. արդիւնք ունեցող պակված կամ պակվելու տրամադրութիւն ունեցող մեծ մասը երիտասարդներին դուք ամեն կիրակի կը տեսնէք ս ա զ ո վ քէֆ անելիս....

Ներկայ երիտասարդների չաւղով ընթացող և նոյն գաղափարով առաջնորդվող 35—40 տարեկան հայրերը ներկայումս անգամ յետ չեն մնում իրանց հարազատների արարմունքից. կին, որդիկ, փոքրիկ քոյրեր, եղբայրներ ունեցող տղամարդը ամենայն աչօղ դիպուածում պատրաստ է իր երիտասարդութիւնը յիշելու, նրանով ոգեւորվելու, խմելու, ուրախանալու, ծիծաղելու և ծեծվելու....

Բանւորների կողմից գործարանների ինքնակամ թողնելը և հնձի գնալը՝ բանւորների զգալի պահանջ է ծագեցնում. գործարանատէրերի մէջ սկսվում է կատաղի մրցում բանւորներ գրաւելու վերաբերմամբ. նրանք ամեն տեսակ միջոցներ գործ են դնում միմեանց խանգարելու, բանւորներին միմեանց ձեռքից խլելու: Բանւորների զգալի պահանջը շօշափելի կերպով ներգործում է մնացած բանւորների վարձի վրա:

Գոհացուցիչ վարձատրութիւնը շատերին շլացնում, շատերին հրապուրում է, խլում է նաև ծնողների գրկից ուսումնարան յաճախող սաներին: Այսօր թէլ յետ տուող և ոլորող գործարանները լի են քաղաքային և ծխական դպրոցների աշակերտներով.... Ինչ կարծիք, որ սեպտեմբերին, ուսումը սկսվելուն պէս, սրանք պէտք է դարձեալ շարունակեն իրանց ուսումը, փոխանակ գործարան յաճախելու պէտք է յաճախեն դպրոցը՝ տանելով իրանց հետ նաև այն աւանդները, որ բնականաբար պիտի վաստակած լինեն երեք ամսվայ ընթացքում պաշտօնակից հայ և այլազգի բանւորներից....

Ն. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Յուլիսի 12-ին

Տեղիս պարսիկների անկարգութիւնները վաղուց է արդէն իրանց վերջին ծայրն են հասել: Դեռ 8—9 տարուց առաջ պարսիկները, որոնք տեղս պարապում էին մանր կապալներով, ճանապարհներ շինելով և հողային զանազան մշակութիւններով՝ միշտ իրանց գռեհիկ բնաւորութեամբ զրկում ու խլում էին իրանց մօտ բանող ուրիշ ազգի մշակների վարձը, որ և վերջանում էր երբեմն արիւնհեղ ծեծով և կռւով: Նրանցից մի գլխաւորին այստեղից աքսորեց տեղիս նահանգապետը, և առժամանակ մնացածները հանգիստ էին, բայց երբ նա նորից յայտնվեց և կարողացաւ նորից գրաւել իրան հարկաւոր և իր գործին ձեռնտու քանի մի ազդեցութիւն ունեցող անձանց,—պարսիկները նորից կատաղեցին և մշակների մէջ կրկին քանի մի խռովութիւններ տեղի ունեցան: Ամսիս 9-ին, ճիշդ Գրիգոր Լուսաւորչի տօնի օրը, վախճանվեց մի շատ հեզ և համեստ բանւոր, Գրիգոր անունով, մի պարսիկ խանութպանի խենչալի հարուածին զոհ գնալով: Ասում են որ հայ բանւորները գործարանից դուրս գալու ժամանակ յարձակվել են այդ պարսիկի վրա և շատ ծեծել են. կռիւը երկու կողմից սաստկացել է, մինչև որ խանութպան պարսիկը կռւում չը մասնակցող Գրիգորին սխալմամբ ուրիշ իրան ծեծողին նմանեցնելով՝ սպանել է: Սպանող պարսիկին ձերբակալեցին. միւս օրը քննիչը երկու հարիւր րուբլի գրաւականով նրան արձակել է, մինչև գործի դատելը: Փողը պարսիկները իսկոյն իրանց մէջ են ժողովել:

Դեռ այս տողերը գրելիս լսեցի, որ Սուղ-Սու ասված բլրակի վրա, որը քաղաքին մօտիկ մի լաւ զբօսարան է, ծեծվել և լաւ վիրաւորվել են մի քանի հայ մշակներ և գործակատարներ մինգրելների ձեռքով: Մի եւրոպացի վաճառական իր ընտանիքով կռւին ներկայ գտնվելով, դիմել է պրիստաւի օգնութեանը կռիւը դադարեցնելու համար:

Անցեալ օրերը մի ճարպիկ երիտասարդ գերմանացի էկսպէդիտոր-կօմիսիօնէր իրան յանձնարարած ապրանքը գրաւ է դրել ուրիշ վաճառականի մօտ աւելի մեծ արժէքով և փողերը իր պէտքին գործ դրել: Գործը յայտնվեց և քննիչը նրան բանտը դրեց անմիջապէս:

Մի քանի օր անձրևելուց յետոյ շոգերը կրկին սաստկացան: Հինգ տարուց առաջ, կարծեմ, երբ տեղս այցելեց գերմանացի երևելի պրոֆէսոր Վիրխօվ, նա աչքի անցրեց Բաթումի շրջակայ մօտիկ գիւղերը և գտաւ թէ առողջական տեսակէտից ամենից ընտիրն է Կօրնխս-Թաւի ասված տեղը, որը մօտ 12 վերստ հեռու է Բաթումից դէպի արևելք: Այն ժամանակից ի վեր թափվեցան բնակվելու այնտեղ, որպէս ամարանոց, ունևոր եւրոպացիներից շատերը, բայց այս տարի շատերը այդ պարոններից այլ ևս չուզեցին գնալ այնտեղ, ճանապարհների անյարմարութեան պատճառով: Բայց կան աւելի լաւ տեղեր ամարանոցի համար, որոնց Վիրխօվ չէ տեսել և շատերը դեռ որոնում են նոր տեղեր:

Շտապում եմ ուղղել իմ սխալները, որոնք զետեղվեցան իմ նամակիս մէջ «Մշակի» նախընթաց համարում: Բօտչիլդ օրական պատրաստում է ոչ 22 հազար սնդուկ, այլ 22 հազար թիթեղանօթ (բանկա), որը հաւասար է 11 հազար սընդուկին, իսկ Մնացականեանցի ֆիրման կ ա ր ո ղ ա ն ա լ ո ւ է պատրաստել 2,000 սնդուկ և ոչ թէ «կարողանում է» պատրաստել, քանի որ գործարանը դեռ մի քանի օրից յետոյ պիտի սկսի գործել: Եղբ. Ծովեանեանց. և ընկ. ֆիրման արդէն պատրաստում է այսօր մօտ 3,000 սնդուկ օրական, այնքանի հասցրեց և պ. Ա. Մանթաշեանի գործարանը: Կերօսինի գները շատ բարձրացան Բագուի մէջ, իսկ Բաթումում սնդուկների գինը, որ առաջ 1—83 կ. էր, երբ ոսկին արժէր մօտ 10 րուբլի, և կերօսինը աւելի էժան էր, այժմ որ կերօսինը համ աւելի թանգ է, համ էլ ոսկին արժէ միայն 8—40 կ. հետզհետէ ընկնում է: Սնդուկների մեծ վաճառումն եղաւ 1—62-ով այս քանի օրս: Բիւնէր գործարանատէրը ինքը թէ սնդուկներ է պատրաստում և թէ մեծ քանակութեամբ գնեց սնդուկներ կերօսինի թանգանալուց քանի օր առաջ: Ծախողը հայ էր:

Ա. Ծ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են հետևեալը: «Վաղուց է արդէն վճռված է վերանորոգել Երեք-Խորան անուանված եկեղեցին: Ինչպէս լսում ենք այժմ քաղաքացիք ձեռնամուխ են լինում թէ այդ եկեղեցու, թէ յաջորդարանի և թէ ուսումնարանի կառուցման գործին»:

—

«Արևելք» լրագրի մեր ստացած վերջին համարներից մինում կարդում ենք հետևեալը: «Կիմանանք թէ տիկին Գայանէ Մատաթեան հրաժարեր է Բերայի աղջկանց Արուեստանոցի տեսչուհու պաշտօնէն»:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են: «Թեմական դպրանոցի ուսուցչական խումբը կազմակերպված է: Տեսուչ դեռ ևս չէ հրաւիրված: Ցանկալի է պ. Արիստոմ Յովհաննիսեանից յետոյ տեսչական պաշտօնում տեսնել այնպիսի մի տեսչին, որը մի անգամ սկսածը կարողանայ վերջացնել:»

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ, որ եղանակը այդտեղ բաւական հով է անցնում, միայն կէսօրին ջերմութիւնը հասնում է 33—35 աստիճանի (Րէօմիւրի): Խաղողի բերքը բաւական լաւ կը լինի, եթէ միայն աշնանը շ ա ղ տ ա (морозъ) չանի:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են, որ ամսիս 19-ին գիշերը մի թուրք սայլապան երկաթուղու ջրամբարից ջուր կրելու ժամանակ՝ մէջն ընկնում է և խեղդվում:

—

Մեզ գրում են ԳԱՆՁԱԿԻՑ հետևեալը: «Մօտ 10 օր ամառվայ սաստիկ տաքութիւնից յետոյ տեղաց մեծ անձրև և եղանակը կատարեալ աշնանային դարձաւ: Այս տարի մեր այգիները մեծ վնաս կրեցին «թող» կոչված հիւանդութիւնից: Կան այգիներ, որոնք $1/4$ բերք հազիւ տուած լինին, համեմատելով անցեալ տարիների հետ»

—

Յուլիսի 19-ին, ինչպէս մեզ գրում են, Գանձակի բնակիչ երկու թուրք երիտասարդների մէջ կռիւ է պատահում, որի միջոցին մէկը սպանվում է «բեհրութ» կոչված սրով, իսկ միւսը վիրաւորվում:

—

Մեզ հեռագրում են, որ յայտնի դերասան պ. Ադամեան ուղևորվել է դէպի Ռումինիա: Ինչպէս լսեցինք, տաղանդաւոր դերասանը մտադիր է այնտեղ ներկայացումներ տալ:

—

Պօլսի լրագիրներում կարդում ենք, որ հանգուցեալ Ներսէս Պատրիարքի գործակիցներից մէկը, պ Մինաս Ջերազ, որ անցեալներում Բաթումից դէպի Թիֆլիս ուղևորվեցաւ, մտադիր է Էջմիածնում հոգևորական կոչում ընդունել և հրաւիրված է դասախօսել Գէորգեան ճեմարանում:

—

Տեղական ռուս թերթերը հաղորդում են, որ պօրուչիկ Պէկարսկուն սպանող Նիկիֆօրօվա յուլիսի 23-ի գիշերը փորձ փորձեց թունաւորվել: Այդ անցքի մանրամասնութիւնները այսպէս են պատմում: Վերջին ժամանակներս բժշկի խորհրդով տիկին Նիկիֆօրօվա պէտք է ընդունէր օրական մէկ յայտնի քանակութիւն մորֆիի: Այս օրերս իմացվեցաւ, որ տիկինը չէր ընդունում դեղը և թագցնում էր: Երբ նրան յայտնեցին, որ դատարանը վճռել է չարձակել նրան բանտից, որի մասին տ. Նիկիֆօրօվա մի քանի անգամ միջնորդել էր, այդ պատճառով նա յուլիսի 23-ի գիշերը ընդունեց մորֆիի ամբողջ քանակութիւնը միանգամից: Անյա-

---

Դուք յաճախ Թիֆլիսի փողոցներում կը պատահէք մշակների, որոնք նստած քթութ են անում: Լուն ու ոջիլը այնքան շատ է լինում դրանց վրա, որ կէս ժամ դրանց շորերի վրա նստելը բաւական է, որ այդ պարազիտները ձեզ տանջեն: Մշակը զուրկ է մի որ և է զուարճութիւնից: Մինչդեռ գիւղացին ունի զուարճութիւններ դաշտում, ընտանիքում իր կնոջ և երեխաների մօտ, հարսանիքներում և այլն, մշակը զուարճանում է միայն գինետանում: Դուք միշտ, մանաւանդ հայաբնակ տեղերից հեռու կենտրոններում նրան կը տեսնէք տխրամած, նիհար և յուսահատ: Այսպիսի կեանքում, ի հարկէ, յաճախ են պատահում հիւանդութիւններ՝ քամի, ոտքերի արեան խողովակները արիւնով լցվելը, ստամոքսի, սև ու սպիտակ թոքերի, փայծեղի փչանալը, ահա այն հիւանդութիւնները, որ ես նրանց մէջ տեսել եմ:

Բայց ես մշակների մէջ տեսել եմ և շատ ջղային հիւանդութիւններ: Օտարութիւնը նրանց մէջ գոյացնում է դարդ հայրենիքի համար (նօստալգի), զարգացնում է զանազան կրքեր, ատելութիւն դէպի մարդը, ազգը և այլն: Քրիստոնէութեան վրա հիմնած նախապաշարմունքները մասամբ կորչում են և տեղի են տալիս յոռետեսութեան. ընտանիքից դուրս լինելը նրանց մէջ ճնշում է սիրոյ զգացմունքը: Նրանց մէջ մտնում են ամենավատ զգացմունքներ և սովորութիւններ:

Շատերը նրանցից անձնատուր են լինում արբեցողութեան, թղթախաղի և պոռնկութեան *), որոնք նոյնպէս պատճառ են լինում զանազան ներքին ու ջղային հիւանդութիւնների: Սրա վրա պէտք է աւելացնել, որ հիւանդութիւնը հայ մշակի վրա աւելի է ազդում, քան մի ուրիշի վրա: Օտար օդը, ջուրը, բարքերը, նիւթական սակաւութիւնը հեշտութիւնով վայր են գցում քիչ թուլացած բանւորին: Շատերը նրանցից մեռնում են չնչին հիւանդութիւնով ու անտէրութիւնից: Տիմոթէոս վ. Սափրիչեան Եթովպիա գնալիս Սուէզում պատահում է մօտ 100 հոգի մշեցիներին ու խարբերդցիներին: Յետոյ, (բոլորին խոստովանեցնելուց ու հաղորդելուց) պատմում է ս. հայրը, անմիջապէս ամբողջ ժողովրդով գնացինք լատին գերեզմանատունը, ուր չորս կորիճ հայեր թաղված կային առանց վերջին օրհնութեան և թաղման կարգի, որոնք թէպէտ և իրանց կենաց վերջին պահուն լատին կարգաւորէն խնդրած են խոստովանել և հաղորդել, բայց նա մերժած է»: Սակայն շատերը մշակներից տուն չեն վերադառնում և բաւական երկար էլ ապրում են. հետաքրքիր է տեսնել սրանց: Մշակներից մէկը մի քանի օր կամ շաբաթ աշխատելուց յետոյ, անձնատուր է լինում արբեցողութեան, մոռանում է ամեն ինչ անասնային անզգայութեան մէջ: Սրանցից շատերին, կը տեսնէք, որ բոլորովին փչացած մարդիկ չեն և յաջող հանգամանքներում կարող են ուղղվել: Բայց դրութիւնը, անաջող հանգամանքները նրանց թուլացնում են և նրանք կարող են միայն աշխատել ու հարբել: Սրանցից շատերից կը լսէք՝ «մէկ էլ այս ինչ աղբրի ջուրը խմէի, յետոյ Աստուած հոգիս առնէր»: Աւելի խղճալի են նրանք, որոնք չեն կարողանում վերադառնալ իրանց երկիրը վեներական կամ սիֆիլիտական ախտերով վարակված լինելու պատճառով: Սեվաստոպոլում մի բաւական խելօք, հայրենասէր մշակ ծնկներին խփելով լալիս էր և ասում. «ես ինչպէս այս ցաւով գնամ իմ կնոջ և երեխաների մօտ»: Մէկ խօսքով հայ մշակի դրութիւնը անտանելի է և ոչ մի ժամանակ չեմ յանդգնի նկարագրել այն ողբալի երևոյթները, որ տեսնում ենք նրանց կեանքի մէջ: Թէ ինչպէս մշակները փչանում են, դա կերևայ վիճակագրական տեղեկութիւններից: Իսկ այժմ ասել, թէ քանի տոկոս վերադառնում է հայրենիք, քանիսը տարաժամ մեռնում և, վերջապէս, քանիսը մնում օտարութեան մէջ՝ անկարելի է:

Աւելի ողբալին այն է, որ մշակը յաճախ՝ տարիներով քրտինքով աշխատած փողից օգտվել չէ կարողանում: Պատահում է մի չնչին հիւանդութիւն, դիցուք քարը ընկնում է նրա ձեռքի վրա և մատը ջախջախում. խղճուկ մշակը այլ ևս աշխատել չէ կարող, պէտք է դիզածը ուտէ: Պատահում է, որ նա իր դիզած փողը տուն է ուղարկում մէկի ձեռքով, և սա կամ բոլորովին ուրանում է, կամ մի քանի ժամանակ օգտվելուց յետոյ է միայն հասցնում, ուր հարկն է: Իսկ թէ առհասարակ մշակը իր դիզած տուն բերածիցը պէտք է տասանորդ տայ ագային, սրա մասին խօսելն անգամ աւելորդ եմ համարում:

(Կը շարունակվի)

**) Պ. Շիրվանզադէն պատմում է, որ Բագուում եղած պարսկաստանցի աջամ մշակները ընկերանալով հայ մշակի հետ՝ անբարոյականացնում են նրանց և տարածում նրանց մէջ մինչև անգամ սոդոմական ախտը: Տես «Մշակ» 1881 թ. №№ 25—27:

պաղ հրաւիրվեցաւ բանտը բժշկապետ Մրեվլով, որը դեղթափ տուեց տիկին Նիկիֆորովային, և այժմ նրա կեանքը փրկված է։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալը. «Քանի որ քաղաքային կանոնադրութեան համաձայն արդէն մայիսի սկզբին լրացաւ Երևանի դումայի և վարչութեան լիազօրութիւնների ժամանակամիջոցը, և քանի որ ամենքը համոզված են, որ Երևանի այժմեան քաղաքագլուխ Գեղամով իր ապօրինի և անհամակրելի գործունէութեան պատճառով այլ ևս չի ընտրվի քաղաքագլուխ, բնական է, որ հանդէս պիտի գար և ամենքին հետաքրքրէր նոր քաղաքագլխի ընտրութիւնը։ Որպէս ամենայարմար մարդիկ այդ պաշտօնի համար, երևանցիք մատնացոյց են անում երկու անձնաւորութիւնների վրա՝ Քութայիսի նահանգական դատարանի նախկին նախագահ Կայթմազովի և գեներալ-մայոր Շահխաթունեանցի վրա։ Երևանցիների կարծիքով, թէ պ. Կայթմազով և թէ գեներալ Շահխաթունեանց շատ յարմար են Երևանի քաղաքագլխի պաշտօնի համար, առաջինը որպէս հմուտ իրաւաբան և Երևանի կեանքին ու գործերին ծանօթ անձ, որովհետև երբեմն բաւական ժամանակ ծառայել է Երևանում, իսկ երկրորդը որպէս փորձված և ազդեցութիւն ունեցող մարդ։ Բայց բացի վերոյիշեալ երկու կանդիդատներից կայ մի երրորդ կանդիդատ ևս, նահանգական դատարանի քննիչ պ. Աֆանասիեվ, որին, ասում են, Երևանի ամբողջ ազգաբնակութիւնը միաձայն քուէ կը տար քաղաքագլուխ ընտրվելու համար, և որը կընդունէր այդ պաշտօնը, եթէ որ Երևանի դումայի ձայնաւորները ընդունէին պ. Աֆանասիևվի մի քանի պայմանները։»

—

Հաստատ աղբիւրներից մեզ հաղորդում են, որ «Մշակի» №. 82-ում հաղորդած լուրը՝ Երևանի թեմական դպրոցի տեսուչ պ. Աբիսողոմ Ցոլհաննիսեանի Էջմիածնի ճեմարանում բնագիտութեան վարժապետի պաշտօն ստանալու մասին՝ սխալ է։ Պ. Ա. Ցոլհաննիսեան ճշմարիտ, որ հրաժարվել է թեմական դպրոցի տեսչութիւնից, բայց որ և է պաշտօն չէ ստացել Էջմիածնի ճեմարանում։

—

Լսում ենք, որ Էջմիածնի ճեմարանում Նորերս պատահած հրդեհի ժամանակ այրվել է ճեմարանի հանդերձատունը միայն։ Ասում են, որ վնասը 7,000 րուբլու է հասնում։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Այս օրերս Երևանում յայտնի փ. խանի ծառաներից մէնը մտնում է տիկին Գ.-ի տունը, վիրաւորում է տիկնոջ դեռահաս մանուկներին, սպանում է աղախնուն և դաշոյնի բազմաթիւ հարուածներ է տալիս այրի տիկնոջը։ Մանրամասնութիւնները յետոյ։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

—

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի յուլիսի 12-ի նիստը մի արտասովոր կերպարանք ունէր, և այն ստտիճան աղմկալից եղաւ, որ ինչպէս յայտնի է, առաջ բերեց նոյն իսկ մենամարտութիւն մինիստր Ֆլօկէի և գեներալ Բուլանժէի մէջ,—մենամարտութիւն, որի հետևանքը արդէն յայտնի է։ Այդ օրը գեներալ Բուլանժէ ներկայանալով ժողովին՝ ներկայացրեց իր առաջարկը՝ պատգամաւորների ժողովը լուծելու և սահմանադրութիւնը վերաքննելու մասին։ Բուլանժէ մի երկար ճառ խօսեց. նա այդ ճառի մէջ՝ վաղուց յայտնի սովորութեամբ, մի շարք ակնարկութիւններ արեց հանրապետութեան վրա, աշխատեց ցոյց տալ, որ ինքը հոգում է հանրապետութեան և հայրենիքի շահերի համար, և իբր թէ յանուն այդ հայրենիքի շահերի նա առաջարկեց լուծել պատգամաւորների ժողովը։ Նրա ճառը ընդհանրապէս առաջ բերեց ծիծաղ, դժգոհութեան նշաններ և հեգնութիւն ձախակողմեանների մէջ, երբեմն երբեմն ծափահարութիւններ ստանալով իր կուսակիցներից, աջակողմեանների մի մասից, որոնց թիւը օրէց օր նուաղում է։

Թէ որքան տպաւորութիւն թողեց դիմակաւորված միապետականի ճառը, այդ երևում է նրանից, որ մի քանի պատգամաւորներ առաջարկեցին՝ հերթական հարցերին անցնել։ Բայց այդ ժամանակ ամբիոն բարձրացաւ մինիստր-նախագահ Ֆլօկէ և ասեց. «գեներալ Բուլանժէի առաջարկութիւնը չէ հակասում սահմանադրութեան մրուքին, բայց կառավարութիւնը տրամադրութիւն չունի այդ բանը անելու։ Ասում են, որ այս ժողովի մէջ մ ե ծ ա մ ա ս ն ո ւ թ ի ւ ն չը կայ, բայց ինքը գեներալ Բուլանժէ արդէն առիթ ունեցաւ համոզվելու, որ այդ կարծիքը սխալ է։ (Հաւանութեան նշաններ ձախակողմեաններից. այդ միջոցին բուլանժեան պատգամաւորներից մէկը ասեց «ոյժերի այդ կենտրոնացումը առաջ է եկել երկիւղից», և այդ նկատողութիւնը յարուցեց սարսափելի աղմուկ)։ Դրանից յետոյ, երբ համարեա դեռ Ֆլօկէ շարունակում է խօսել, աղմուկը աւելի ու աւելի սաստկացաւ։ Լէզան անունով պատգամաւորը դառնալով Ֆլօկէին՝ ասեց. «Դուք դիտմամբ յեղաշրջում էք ճշմարտութիւնը»։ Իսկ աջակողմեան պատգամաւոր Կասսանեակ յարեց՝ «Դուք, պ. մինիստր, ինչպէս երևում է մոռացել էք, որ մեր շնորհով ընտրվեցաք»։ Ֆլօկէ շարունակելով ասեց. «պատգամաւորները ազնիւ կերպով աշխատել են կատարել իրանց պարտքը. ուրեմն ինչպէս է այժմ Բուլանժէ մեղադրում նրանց, ասելով որ ոչինչ խելացի բան չեն չինում նրանք։ Հետաքրքիր է իմանալ ի՞նչ է անում ինքը Բուլանժէ»։

Բուլանժէ պատասխանեց. «Ես դիմեցի երկրին, և տեղեկացայ թէ ի՞նչ է նրա կարծիքը (հաւանութեան նշաններ աջակողմեաններից)։

Ֆլօկէ շարունակեց. «Ինչպէս երևում է, այն րոպէից, երբ գեներալ Բուլանժէ այլ ևս մինիստր չէ, և յոյս էլ չունի այդ պաշտօնը ստանալու, մենք ամենքս երևում ենք անարժան մինիստրական պաշտօնի համար (ծիծաղ և հաւանութեան նշաններ կենտրոնից)։ Ներկայ մինիստրութիւնը, նրա կարծիքով, անհաստատ դրութեան մէջ է. (Կասսանեակ ընդմիջելով բացականչում է՝ «ինչ որ ճիշդ է, ճիշդ է»)։ Ճշմարիտն ասած, ես բոլորովին չեմ հետաքրքրվում պ. Կասսանեակի և նրա կուսակիցների կարծիքով, ինչպէս և Բուլանժէի կարծիքով (հաւանութիւն կենտրոնից)։ Բաւական է, որ ժողովը վստահ է դէպի մեզ»։ Ապա դառնալով գեներալ Բուլանժէին՝ Ֆլօկէ ասեց. «Դուք համարձակվում էք վիրաւորել ժողովին և յարձակվել հանրապետութեան վրա։ Մենք երբէք ձեզ մեր չենք համարել, ձեզ, որ մաշում էք պրինցների և ազնւական հոգևորականների չեմքերը։ Մեզանից, հանրապետականներից ամենաչափաւորը հանրապետութեանը աւելի մեծ ծառայութիւն է արել, քան թէ դուք երբ և իցէ կարող կը լինիք համապատասխան կերպով վնասել նրան,—հանրապետութեանը։ (Ջերմ համակրանք ձախակողմեաններից)։

Ձը գիտեմ, որտեղից էք դուք ձեռք բերում այդքան համարձակութիւն՝ խօսելով դիկտատորի տօնով՝ թէ պէտք է արձակել ժողովը, որովհետև այդ ժողովը քայքայվում է։ Այո, քայքայումն կայ, բայց միայն ձեր կուսակցութեան մէջ, որը, պէտք է ասել, հէնց այժմ էլ միայն անունով գոյութիւն ունի։ Հանրապետականները ձեր ետևից չեն գնայ, ըստ որում, գեներալ, դուք այժմ միայն աջակողմեանների պաշտպանութիւնն էք վայելում։ Աւելացնում եմ և այն, որ ձեր լուսանկար պատկերները մեծ քանակութեամբ բերվում են Ֆրանսիա Գերմանիայից։ Սակայն այդ էլ չի օգնի. ձեր երգը երգված է։ Երբ մենք կը տօնենք յեղափոխութեան տօնը, որի մասին դուք խօսում էք առանց հասկանալու, իմացէք որ այդ տօնախմբութիւնը ոչ թէ մի գովասանք կը լինի այն մարդու համար, որը գալիս է այստեղ միմիայն ժողովրդի ներկայացուցչութիւնը վիրաւորելու համար, այլ դա կը լինի Ֆրանսիական ազգի մեծ իդէաների գովեստը, որոնք մարմնացած են օրէնսդրական ժողովներում»։ (Անվերջանալի հաւանութիւններ)։

Գեներալ Բուլանժէ նորից ամբիոն բարձրացաւ, և սկսեց խօսել այն մասին, որ Ֆլօկէ չը պատասխանեց իր մտքերին, այլ զբաղվեց միմիայն յարձակվելով իր անձնաւորութեան վրա։ Բուլանժէ իրան թոյլ տուեց մի քանի շատ ծանր ակնարկներ անել Ֆլօկէի վերաբերութեամբ, այնպէս որ ժողովը սկսեց դժգոհութեան ցոյցեր անել Բուլանժէի դէմ, և նախագահը կարգի հրաւիրեց գեներալին, նկատելով որ նա խախտում է պարլամենտական կանոնադրութիւնը։ Բուլանժէ շարունակելով ասեց. «Թոյլ եմ տալիս ինձ նկատելու պ. Ֆլօկէին, որ ես ոչոքի չեմքերը չեմ մաշել» (բացականչութիւններ՝ «նոյն իսկ Օմալի դքսի և Ժիւլ-Ֆէրրիի տների չեմքերը») երկարատև աղմուկ). Բուլանժէ շարունակում է. «որովհետև անկարելի է օգտվել խօսքի ազատութեամբ պարլամենտում, ուստի դիմելով երկրին՝ ես հրաժարվում եմ պատգամաւորական լիազօրութիւնից». այդ ասելով Բուլանժէ տալիս է նախագահին հրաժարագիրը և իր կողմնակիցների հետ հեռանում է դահլիճից։ Նախագահը սկսեց բարձրաձայն կարդալ այդ հրաժարագիրը, որը սկսվում էր հետևեալ խօսքերով. «մերժելով իմ առաջարկը»....

Այդ խօսքերը և առհասարակ հրաժարագրի բովանդակութիւնը սաստիկ ծիծաղ առաջ բերեց ժողովում և շատերը բարձրաձայն ասեցին. «գեներալը բաւական ընդունակ է նախադասութիւնները կազմելու մէջ»։

Գեներալ Բուլանժէ իմացել էր նախօրօք, որ իր առաջարկը կը մերժվի, այդ պատճառով ժողով գալով՝ նա իր գրպանում բերել էր առաջուց գրած այդ հրաժարագիրը, որը և խլոյն տուեց նախագահին, երբ տեսաւ թէ իր բանը անյաջող է....

Կարդալով այդ հրաժարագիրը նախագահը ասեց. «Հռետորը ինքը իր վճիռը տուեց»։ Դրանից յետոյ ժողովը յանդիմանութիւն յայտնեց Բուլանժէին, և ժողովը վերջացաւ մեծ աղմուկներով։

Այդ ժողովի հետևանքն էր, ինչպէս յիշեցինք, Ֆլօկէի և Բուլանժէի մենամարտութիւնը, որի ժամանակ Բուլանժէ, այդ երբեմն հռչակաւոր զինուոր-գեներալը յաղթվեց երբեմն փաստաբան, այժմ մինիստր-նախագահ Ֆլօկէից, աւելի էլ կորցնելով իր առանց այն էլ քայքայված ժողովրդականութիւնը և հռչակը, որը, ինչպէս երևում է, այս ամառ բոլորովին օդը կը ցնդի....

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Շվէդական թագաւոր Օսկար դիտաւորութիւն ունի աշունքին հրաւիրել բոլոր եւրոպական թագաւորներին՝ մասնակցելու եղջերուների վրա որսին Նորվէգիայում։ Հսկայական եղջերուները պատահում են միայն հիւսիսային անտառներում։

—Բերլինի «Tageblatt» լրագիրը հաղորդում է, որ Կօբուրգի իշխանի Բօլգարիայից հեռացնելը սկզբունքով վճռված է, իսկ անգլիական «Daily News» լրագրի տեղեկութիւններով Տաճկաստանը կառաջարկէ Ֆերդինանդ իշխանին թողնել Բօլգարիան։

—Ինչպէս յայտնի է, հիւսիսային Ամերիկայում շուտով պէտք է տեղի ունենան նախագահի ընտրութիւնները. կուսակցութիւնների նախապատրաստութիւնները վերջացրած են։ Դեմոկրատականների կողմից իբրև թեկնածու ընտրված է այժմեան նախագահ Կլէվլէնդ, իսկ հանրապետականների թեկնածուն Ինդիանա նահանգից Բենիամին Խարիսօն է. Խարիսօն այժմ 55 տարեկան է, նա պարապում էր փաստաբանութեամբ և համեմատաբար աննշան դեր էր կատարում քաղաքական աշխարհում և նրա իբրև թեկնածու ընտրելը անսպասելի էր։ Այստեղ կրկնվեց Կարնոյի ընտրութիւնը։ Հաւանական թեկնածուներ Բլէն և Շերման էին, բայց վերջին րօպէում, ութերորդ քուէարկութեան ժամանակ, Խարիսօն ստացաւ 544 ձայն 830 ներկայ եղող պատգամաւորներից։

—Լրագիրները հաղորդում են, որ Վիլհէլմ II կայսրը օգոստոս ամսին կը տեսակցէ բէլգիական թագաւորի հետ, իսկ հոկտեմբերի 14-ին Հռոմ կը գնայ Հումբէրտ թագաւորին այցելելու։

—Բերլինից լրագիրներին հեռագրում են, որ Բերլինի պաշտօնական լրագրում հրատարակված է բարձրագոյն հրաման, որով հրամայվում է, որ բոլոր ուսումնարաններում յիշվեն Վիլհէլմ I-ի և Ֆրիդրիխ III-ի ծննդեան և մահուան օրերը։

—Ֆիլիպօպօլից հաղորդում են այնտեղ վեց օֆիցերներին բանտարկելու մասին, որոնք կասկածվում են պետական յեղափոխութիւն անելու դիտաւորութեան մէջ։

—Լրագիրներին հեռագրում են, որ Վիլհէլմ II կայսրը, Հռոմը այցելելու ժամանակ, կը բնակվի գերմանական դեսպանատան մէջ.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մի քանի ժամանակ առաջ փարիզի վաճառականներից մէկը գիմել էր Բրիւսէլ, խնդրելով իր համար ուղարկել ասեղնագործերի մի քանի տեսակներ։ Մաքս չը տալու համար վճռած էր ապրանքը ուղարկել մեռելի անուան տակ. այդ պատճառով Բրիւսէլում պատուիրված էր մի կապարէ դագաղ, որը լցրեցին ասեղնագործերով և ուղարկեցին Փարիզ։ Սահմանի վրա ինչ որ ձևակերպութեան համար դագաղը պահեցին. այդ ժամանակ վաճառականը սևեր հագած ներկայացաւ, իրան ձևացնելով սաստիկ կերպով վշտացած իր կորուստի համար։ Արդէն ամեն բան պատրաստ էր դագաղը վաճառականին յանձնելու համար, երբ մաքսատան աստիճանաւորներից մէկի մէջ կասկած յարուցվեց և նա ստիպեց դագաղը բանալ։ Կարելի է երևակայել վաճառականի դրութիւնը, որ այդպէս հեշտ կերպով ուզում էր յիմարացնել մաքսատան ծառայողներին։

* *

Լօնդօնում մի տիկին տալիս է այժմ բոլորովին նոր ձևի կօնցէրտներ. Նա շ ո ւ ա ց ն ո ւ մ է պիանոյի կամ օրկէստրի դաշնակցութեամբ ամբողջ արիաներ, եղանակներ և օպէրային կտորներ։ Լօնդօնի հասարակութիւնը հիացած է այդ նոր ձևի երաժշտութիւնից։ Ասում են որ մի նոր երաժշտական պիէսա ուսումնասիրելու համար շուացնող-արտիստուհին գործ է դնում շատ անգամ մինչև երկու և կէս ամիս։

* *

Ֆրանսիացի երևելի վիպագիրը Ալֆօնս Դօդէ գրել է նորերումս մի նոր րոման «Անմահ» (L'Immortel) վերնագրով։ Ինչպէս յայտնի է Ֆրանսիայում ա ն մ ա հ են անուանում ֆրանսիական ակադէմիկոսներին։ Դօդէի րոմանը մի սուր և կծու կրիտիկա է ուսումնական և փղաւոր շրջանի բարք ու վարքերի և այն անվերջանալի ինտրիգաների, որոնք գործ են դրվում յայտնի շրջանում ֆրանսիական ակադէմիա ընդունվելու համար։ Րոմանը շատ է կարդացվում Ֆրանսիայում և մեծ աղմուկ է հանել այնտեղ։ «Անմահը» թարգմանված է արդէն միւս եւրոպական լեզուներով և մաս մաս տպագրվում է այժմ և ռուսաց ամսագրերում։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԼՕՆԴՕՆ, 22 յուլիսի։ Ամբողջ Անգլիայում անընդհատ անձրևներ են գալիս, ուերից հեղեղներ գոյացնելով։ Տեղ տեղ հունձը կատարելապէս ոչնչացրած է։ Լօնդօնի արևելեան մասի մեծ մասը, ուր բնակված են բնակիչների ամենաաղքատ դասակարգերը, հեղեղված է. բնակիչները մեծ կարիքի մէջ են։

ՓԱՐԻԶ, 22 յուլիսի։ Այս աշունքին Նանսիի 6-րդ զօրաբանակի մեծ զօրահանդիսին առանձին նշանակութիւն են տալիս։ Պահեստի զինուորները չեն կանչվի. իսկ զօրաբաժինների թիւը զօրեղացնելու համար բերդապահ զօրագունդերը կը գործածվեն։ Իւրաքանչիւր զօրանգնդի թիւը մօտ 600 հոգու կը հասնի, իսկ իւրաքանչիւր էսկադրօնի թիւը մօտ 100 ձիաների։ Ընդհանրապէս, զօրահանդիսին կը մասնակցեն՝ 38 զօրագնդեր, 36 էսկադրօններ, 15 թնդանօթներ, և ինժեներական զօրքերի 2 գնդեր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 յուլիսի։ Սեդլեցկիի փոխ-նահանգապետ Մալէվսկի նշանակված է Րադօմսկիի նահանգապետ։ Այսօր թագուհու կայսրուհու անուանակոչութեան օրվայ պատճառով, մայրաքաղաքը շքեղ կերպով զարդարված է. Վօսկրէսէնսկայա մայր-եկեղեցում Բարձրագոյն պալատի պաշտօնեաների և գեներալների ներկայութեամբ գոհացողական մաղթանք կատարվեցաւ։ Բարձրագոյն պալատից, Պետերգօֆում, հանդիսաւոր ելքը չը կայացաւ։ Երեկոյեան Պետերգօֆեան ստորին պարկը լուսաւորված կը լինի։ Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը թոյլ տուեց Նիկօլաեվեան և Պետերբուրգեան երկաթուղիների կայարաններում ապահովացնող պօլիսներ ծախել այն ճանապարհորդների վրա, որոնք ցանկանում են ապահովել իրանց անձը դժբաղդ դէպքերից։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 յուլիսի։ Հրատարակված է պետական խորհրդի կարծիքը, որով պետական բանկին թոյլ է տրվում, երեք տարիների ընթացքում, երկաթուղիների միջոցով փոխատուութիւն տալ հացի բեռների գրաւականով։ Փոխատուութեան չափը բեռնի արժողութեան $60^{0}/_{0}$-ից աւել չը պիտի լինի։ Փոխատուութիւնները տրվում են կէս տարով կամ առանց որոշելու վճարի ժամանակամիջոցը։ Պրօցէնտները որոշում է պետական բանկը և բացի դրանից փոխառուից վերցնում է փոխատուութեան $^{1}/_{3}{}^{0}/_{0}$ պահեստի ֆօնդ կազմելու համար և վերցվում է ոչ աւելի $^{1}/_{3}{}^{0}/_{0}$-ից փոխատուութեան գործողութիւնները կատարելու համար ծախսերը ծածկելու նպատակով։

ՏՕՄՍԿ, 23 յուլիսի։ Երէկ բացվեցաւ Տօմսկի համալսարանը։ Համալսարանական եկեղեցում հանդիսաւոր ժամասացութիւնից յետոյ, ներկայ եղողները անցան հանդիսաւոր դահլիճը, ուր ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Ֆլօրինսկի կարդաց Բարձրագոյն հրամանը բժշկական ֆակուլտէտի բացման մասին և համալսարանը բացված յայտնեց. մի և նոյն ժամանակ ճառ իւ

համալսարանի նպատակի մասին։ Վերջը հոգաբարձուն կարդաց շնորհաւորական հեռագրներ՝ Մեծ իշխան Կօնստանտին Նիկոլաեվիչի, ներքին գործերի և ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրների, համալսարանների և գիտնական ընկերութիւնների. կարդացվեցաւ պատմական գրութիւն Սիբիրի համալսարանի հարցի մասին, որի մէջ յիշված են Թագաւոր Կայսրի, Մեծ իշխանների, մինիստրների և մասնաւոր անձանց հոգածութիւնները հեռու երկրի մասին։ Հանդէսը վերջացաւ աստուածպաշտութեամբ կազմված ճաշով, և ժողովրդական զբօսանքով։ Համալսարանի շինութիւնը և այգին շքեղ կերպով լուսաւորված են։

ԼՕՆԴՕՆ, 23 յուլիսի։ Այստեղ տեղեկութիւն է ստացված, որ իտալական զօրաբաժինը գրաւեց Մասսօվայից դէպի հարաւ գտնվող Զուլու նաւահանգիստը, մի և նոյն ժամանակ նաւահանգիստը և նրա շրջանը հրատարակված են Իտալիայի հովանաւորութեան տակ։ Լօրդերի ժողովում Սալսբըրի յայտնեց, որ Իտալիան գրաւեց Մասսօվա Անգլիայի գիտութեամբ, և այդ պատճառով վերջինս յանձն առաւ դաշնագրական համապատասխան պարտաւորութիւններ։ Մինիստրը յոյս յայտնեց, որ Մասսօվային վերաբերեալ հարցը ընդհարումներ չի առաջ բերի։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 23 յուլիսի։ Միջոցներ են ձեռք առնված Ֆօկշան և Գալաց ամրացնելու համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 յուլիսի։ Պետերբուրգի բօրսա,—Թիֆլիսի կալուածական բանկի գրաւական թղթերը արժեն $98^1/_4$ ր., Քութայիսի կալուածական բանկի թղթերը—98 ր., Թիֆլիսի քաղաքային կրէդիտական ընկերութեան օբլիգացիաները —$82^1/_2$ րուբլ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 յուլիսի։ Ներքին գործերի մինիստրի վճռով «Сибирская Газета» լրագրի հրատարակութիւնը 8 ամսով դադարեցրած է։—«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ Սարատօվ-Սիմբիրսկի բանկի մէջ կատարված գեղծումներին վերաբերեալ գործը կը քննվի Մօսկվայի նահանգական դատարանում սեպտեմբերի կիսին։

ՎԻԷՆՆԱ, 24 յուլիսի։ Երէկ առաւօտեան 5 ժամին վերջացաւ զինուորական դատարանի քննութիւնը խարինսկի գնդապետի սպանողների դէմ։ Գնդակահար լինելու են դատապարտված չորս հասարակ զինուորներ՝ Փէլդֆէբէլ Սամսօնօվ, Պաշնին, Պօպօվ և Կլապօվ։ 10 մարդ տաժանակիր աշխատանքներին են դատապարտված 15-ից և աւելի տարի ժամանակամիջոցով, մի քանի մարդիկ այլ տեսակ պատիժներին են դատապարտված. 10 հոգի արդարացրած են. 14 դատապարտվածների գործը կուղարկվի Օմսկ վաւերացման համար։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 24 յուլիսի։ Սերբիական կօնսիստօրիան դիմեց Նատալիա Թագուհուն գրաւոր առաջարկութեամբ՝ նշանակել մի հաւատարմատար, որը նրա ներկայացուցիչը կը լինէր ապահարզանի դատում։ Ապա կօնսիստօրիան արձակուրդների պատճառով դադարեցրեց իր պարապմունքները և միայն աշնանը կը շարունակէ թագաւորական ապահարզանի գործի քննութիւնը։

ԲԵՐԼԻՆ, 24 յուլիսի։ Սինեզիից և Էլբինգից հաղորդում են, որ խիստ անձրևների պատճառով, գետերը ափերից դուրս եկան. երկաթուղիական հաղորդակցութիւնը շատ տեղերում ընդհատված է. դաշտերը մեծ մասամբ քարուքանդ են եղած։ Նոյնանման տեղեկութիւններ ստացված են Բօհէմիայից, Շվէյցարիայից և Ֆրանսիայից՝ Րօնայի հովտից։

ՎԻԷՆՆԱ, 24 յուլիսի, Այստեղ ժամանեցին սերբիական թագաւորը և թագաժառանգը։

ՀՌՕՄ, 24 յուլիսի։ Բիսմարկ Վատիկան ուղարկեց մի յայտագիր, որի մէջ յայտարարում է, որ Վիլհէլմ կայսրի Հռօմ գնալը վիրաւորական չէ կարող լինել պապի համար, որովհետև այդ ճանապարհորդութեան նպատակը բացառապէս զինուորական է։ Ֆրանսիայի հետ պատերազմի դէպքում Գերմանիան կարող է յոյս դնել Իտալիայի վրա, որը Ֆրանսիայի դէմ կուղարկի կէսմիլիօնաւոր զօրք։ Կայսրը կամենում է ամբողջ Եւրօպային ցոյց տալ, որ Գերմանիան և Իտալիան զինուորական կապերով կապված են միմեանց հետ։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՄԻՆԵՐԱԼԱԿԱՆ, ՄՐԳԱՅԻՆ ԵՒ ԳԱԶԱՅԻՆ ՋՐԵՐԻ

Մ. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆՑԻ

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ

(Ցէրկօվնայա փողոցում, կօնստանտինօվի տան կից, որտեղ գտնվում է Լօրկօ և ընկ. տպարանը)

Պատիւ ունիմ յայտնելու պ.պ. բժիշկներին և յարգելի հասարակութեանը որ ես նորից վերանորոգեցի և նշանաւոր կերպով ընդարձակեցի իմ գործարանս, աշխատելով բաւականացնել ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ բոլոր ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԻՆ, ջրերի պատրաստութեան վերաբերմամբ։

Գործարանի կառավարութիւնը ես յանձնեցի ՖԱՐՄԱՑԻԱՅԻ մի ՊՐՕՎԻԶՕՐԻ, որ փորձառութիւն է ստացել Ռուսաստանի մայրաքաղաքներում։ Գործարանն ունի ամենանոր ձևի մեքենաներ, նոյնպէս և ՁԻՎԻՆԻ հռչակաւոր ՖԻԼՏՐԸ, որը միակ է, որ աջողութեամբ մաքրում է ջրերը կապարից, կրից, երկաթից, օրգանական, միներալական մասնիկներից ու աղերից և գերազանցում է բոլոր միւս ֆիլտրներից իր մեքենայական և քիմիական գործողութեամբ։

Պրօվիզօրը մշտապէս գտնվում է և անձամբ պարապում է իմ գործարանում։ Շնորհով այն օժանդակ միջոցների, որ տալիս է գիտութիւնը անալիտիկական քիմիայի ճիւղում, այսուհետև իմ գործարանում կը պատրաստվեն, բացի զէլտէրեան, մրգային և գազային ջրերից, բոլոր ՄԻՆԵՐԱԼԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՋՐԵՐԸ, ինչպէս օրինակ՝ Վիշիի, Էմսի, Կարլսբադի, Մարիէնբադի ջրերը, լուծողական ջրերը բոլոր յայտնի աղբիւրների և այլն, հետևելով յայտնի հետազօտողների տուած կանոններին։ Արուեստական միներալական ջրերը, որոնք այժմ խորհուրդ են տալիս ընդունել հռչակաւոր բժիշկները, կարող են ոչ թէ միայն փոխարինել բնական ջրերին, բայց և ունեն մի քանի գերազանցութիւններ. նրանք կարող են միշտ թարմ դրութեան մէջ ձեռք բերվել, մի և նոյն ժամանակ պարունակելով իրանց մէջ ածխաթթու գազերի աւելի մեծ քանակութիւն, այդպիսով աւելի ախորժելի դառնալով խմելու համար և աւելի շուտ ներգործելով հիւանդ կազմուածքի վրա։

Աւելորդ չեմ համարում ասել որ ես միշտ աշխատում եմ պահել գործարանս կատարեալ մաքրութեան մէջ և վերաբերվել դէպի գործս ամենամեծ ճշդութեամբ և բարեխղճութեամբ, որի մասին յարգելի հասարակութիւնը կարող է համոզվել անձամբ այցելելով գործարանս ամեն ժամանակ։

Տարաձայնութիւններից խուսափելու համար, խոնարհաբար խնդրում եմ իմ ջրերի գործածողներին պահանջել որ իմ բոլոր արդիւնքները կրեն իմ ֆիրմայի ն շ ա ն ա կ ը, քանի որ ուրիշ գործարաններ կարող են ի չար գործածել հասարակութեան հաւատարմութիւնը։

Մ. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆՑ 29—50 (ե)

Въ редакціи газеты „МШАКЪ" продаются слѣдующія брошюры: 1) „Экономич. Положеніе Турецкихъ Армянъ", публич. лекція Д—ра Г. Арцруни, перев. съ арм. А. Аракелянца. Цѣна 25 к. 2) Die Oekonomische Lage der Armenier in der Türkei, ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 k. 3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von Amirchanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающіе получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ", или Tiflis, Redaction „Mschak". (ե)

Մարմնի մասերը, մանաւանդ ոտների մասներ փտելուց պահպանող փոշի

ԳԱԼՄԱՆԻՆ

ծախվում է դեղատներում և դրօգիստների մօտ Եւրօպայի նշանաւոր քաղաքներում և կայսրութեան բոլոր քաղաքներում։ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, հնարողի, դեղատան տիրոջ, ֆարմացիայի մագիստր Վ. ԿԱՐՊԻՆՍԿՈՒ մօտ, Էլէկտօրալնայա փողոց, № 39. Գալմանինի մեծ արկղը արժէ Վարշավայում 50 կ., փոքրը 30 կօպ.

ՊԵՏՔ Է ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ ԿԵՂԾՈՒՄՆԵՐԻՑ

և պահանջել, որ իւրաքանչիւր արկղը կրէր փոշու գործածութեան բացատրութիւնը և փարիզի ցուցահանդէսի մեդալները։

9—10 (ե)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Հինգշաբթի, օգոստոսի 4-ին, ԱՐՄԷՆԻԱ (ARMÉNIE) շոգենաւը, նաւապետ ԳԱՐԻԳ (GARRIGUS) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ։ Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում Լէմօզլուի տան, Նաբերէժնայա, և Թիֆլիսում Նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103.

2—3

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES
PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 29-ին յուլիսի ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ ALPHÉE (ԱԼՖԷ) նաւապետ MERLIN (ՄԷՐԼԻՆ) մանելով Կ. Պօլիս, Զմիւռնիա և Սիրա։

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆՑ։

3—3

Societa Generale italiana di Navigazione.

117 ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՄԵԾ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ.

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

կանոնաւոր երթևեկութիւն Բաթումի և Եւրօպայի, Աֆրիկայի, Ասիայի ու Ամէրիկայի բոլոր գլխաւոր նաւահանգիստների մէջ։ Շոգենաւերը Բաթումից դուրս են գալիս կանոնաւորապէս ամեն շաբաթ։

1,500 տոննա ունեցող շոգենաւերը Բաթումից դուրս են գալիս ամեն երեքշաբթի օր դէպի Անատօլիայի բոլոր գծերը և Կ. Պօլիս։

Բոլոր տեղեկութիւնների մասին (թէ ճանապարհորդների և թէ ապրանքների մասին) դիմել ընկերութեան գործակալ Ի. Է. ՁԷՐՐՈՒՏԻՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—Գօլօվինսկի պրօսպ. № 34 և ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—իշխ. Գուրիէլլի տանը։

11—40

ԿԱՊԱԼՈՎ

տրվում են ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ գտնվող „ԶԱՐԱՖԻ" և „ՋՈՒԼՖԻ" քարավանսաները։ Պայմանների մասին հարցնել Թիֆլիսում Դվօրցօվայա փողոցի վրա գտնվող ՂԱԼԱՄՔԱՐՕՎԻ մագազինում և Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԵԱՆ ապահովութեան ընկերութեան գործակալութեան մէջ։

9—15

ԵՐԴՈՒԵԱԼ ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ՅԱԿՈՎԲ ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Այժմ բնակվում է Սօլօլակի Ֆրէյլինսկայա փողոցում, Միրզօեվի տանը։

3—3

1000 ՌՈՒԲԼԻ
ՈՒԶՈՒՄ ԵՄ ՏՈԿՈՍՈՎ
Հասցէն թողնել „Մշակի" խմբագրատանը։

4—4

Պարապելով ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՈՎ, խնդրում եմ այդ հարցի հետ ծանօթ անձերին յայտնել ինձ թէ ինչ ձեռագիր կամ տպած աղբիւրներ և հետազօտութիւններ (ամբողջ գրքեր թէ փոքրիկ յօդուածներ պարբերական թերթերի մէջ, եւրօպական թէ ասիական լեզուներով, թարգմանութիւն թէ ինքնուրոյն) յայտնի են նրանց այդ հայ գաղթականների մասին։ Հասցէս՝ Тифлисъ, Сергіевская ул., իսկ սեպտեմբերին Վարշավայի համալսարան։

Ս. Լիսիցեանց

8—10

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ

Մակար վարդապետ Բարխուդարեանի

„ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆՑ"

Գինն է 40 կօպէկ

Ծախվում է Թիֆլիս՝ կենտրօնական և «Աղբիւրի» գրավաճառանոցներում։ Բագուում պ. Շիրաղեանի, Շուշիում պ. Ղուկասխեանի և Պօլսում պ. Ն. Պէրպէրեանի մօտ։

ՂՈՒԲԱՅԻ հայոց երկդասեան դպրոցի համար հարկաւոր է մի ուսուցիչ ռուսաց լեզուի և նոյն լեզուով աւանդելի առարկաների համար։ Պայմանների մասին Թիֆլիսաբնակները դիմեն „Աղբիւրի" խմբագրատունը՝ Խաչատուր Փանեանցին, իսկ Թիֆլիսից դուրս գտնվողները՝ Ղուբայի դպրոցի հոգաբարձութեան, իրանց պայմաններով։ Ցանկացողը պէտք է ունենայ ուսուցչութեան իրաւունք։

3—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ 25 Іюля 1888 г. Типографія Канцеляріи Главноач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.